

CULTURA TOLERANȚEI DEZVOLTATĂ ÎN SISTEMUL EDUCAȚIONAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

THE CULTURE OF TOLERANCE DEVELOPED IN THE EDUCATIONAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2022.3\(115\).10](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2022.3(115).10)

CZU: 37.035.1(478)

Ludmila CUROȘ,
doctorandă,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

Your reaction to tolerance and its promotion in the education system is unknown to me. Still, I am sure you will agree that in the traditional education system, the teacher is always right, and the student is not entitled to his or her opinion. This approach has no value and can not grow a developed society. Indeed, for the former USSR countries, this is something new because we are primarily accustomed to knowing only a few positions and not admitting that someone has other opinions or speaks like one or the other is wrong. But contemporary social processes characterized by trends of confrontation and disintegration that occur against the background of the spiritual crisis of society require a reflection in the field of education. In these circumstances, tolerance is more necessary than ever, as growing confrontations pose a potential universal threat to any person, family, society or region.

This article addresses the issue of developing a culture of tolerance in education in response to the challenges of the contemporary world and European education systems. We will analyze the culture of tolerance, referring to the statistical data collected and interpreted in the „Study on Perceptions and Attitudes towards Equality in the Republic of Moldova”, prepared by the Council for Prevention and Elimination of Discrimination and Ensuring Equality, and analysis of the project „Education for Democracy” in the Republic of Moldova”, developed by the Council of Europe and funded by the Swiss Agency for Development and Cooperation under the program „Moldova: Promoting Active Civic Involvement”, a project carried out in cooperation with the Ministry of Education and Research of the Republic of Moldova 2019-2022. In this study, the position of some social groups in the Republic of Moldova compared to others is analyzed, starting from the premise that each social group is characterized by a specific worldview, operating with symbols and images inappropriate to other social groups, which it sometimes causes a chasm between the representatives of different

social groups, manifested by distance, by a lack of understanding, acceptance and discrimination. Following the research, we draw attention to the need to conceptualize, design and achieve a culture of tolerance in the education system of the Republic of Moldova to train teachers to promote the values and ways of capitalizing on this new education.

Keywords: *equality, discrimination, tolerance, active tolerance, passive tolerance, culture of tolerance.*

REZUMAT

Nu cunosc reacția dumneavoastră referitor la toleranță și promovarea ei în cadrul sistemului educațional dar la sigur că veți fi de acord că în sistemul educațional tradițional profesorul are dreptate mereu iar elevul nu are dreptul la părere proprie sau la o gândire diferită. Actualmente, această abordare nu mai are valoare și nici nu poate crește o societate dezvoltată. La sigur pentru fostele țări URSS, aceasta este ceva nou, deoarece suntem deprinși în mare măsură să cunoaștem doar unele poziții și să nu admitem că cineva să aibă alte păreri, alte opinii sau să vorbească ca unul sau altul nu are dreptate. Însă procesele sociale contemporane caracterizate prin tendințe de confruntare și dezintegrare care se produc pe fonul crizei spirituale ale societății cere o reflectare în domeniul educației. În aceste circumstanțe, toleranța este mai necesară ca oricând, deoarece confruntările, care iau amploare, constituie o amenințare universală potențială pentru oricare persoană, familie, societate sau regiune.

În acest articol abordăm problema dezvoltării culturii toleranței în educație drept răspuns la provocările lumii contemporane și ale sistemelor educaționale europene. Vom analiza cultura toleranței, raportându-o la datele statistice colectate și interpretate în „Studiul privind percepțiile și atitudinile față de egalitate în Republica Moldova”, elaborat de către Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, și analiza implementării proiectului „Educație pentru democrație în Republica Moldova”, realizat de Consiliul Europei și finanțat de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare în cadrul programului „Moldova: Promovarea Implicării Civice Active”, proiect realizat în cooperare cu Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova în perioada 2019-2022. În cadrul acestui studiu am analizat modul în care se poziționează unele grupuri sociale din RM față de altele, pornind de la premisa că fiecare grup social se caracterizează printr-o viziune asupra lumii specifică, operând cu simboluri și imagini improprii altor grupuri sociale, ceea ce cauzează, câteodată, o prăpastie între reprezentanții diferitor grupuri sociale, manifestată prin distanțare, printr-o lipsă de înțelegere, acceptare și discriminare. În urma cercetărilor realizate atragem atenția asupra necesității conceptualizării, proiectării și realizării culturii toleranței în sistemul educațional din Republica Moldova, pregătirii cadrelor didactice de a promova valorile și modalitățile de valorificare a acestei noi educații.

Cuvinte-cheie: *egalitate, discriminare, toleranță, toleranță activă, toleranță pasivă, cultura toleranței.*

Introducere. Nu știi ce ar trebui să înțelegem prin „toleranță”: un sentiment, o stare de spirit, o judecată, o trăsătură de personalitate, o atitudine sau un comportament? Poate că „toleranța”, sau opusul ei, „intoleranța”, presupune întregul hexagon care face ca emoțiile, trăirile, credințele, judecățile, faptele și manifestările oamenilor să fie un tot dinamic, o rețea de cauze și efecte interschimbătoare și în continuă devenire. Poate că toleranța presupune valoarea individului, autonomia lui, dreptul la libertatea alegerii. Toleranța, ca atitudine și comportament, se învață, se însușește pe bază de modele de la cea mai fragedă vârstă, întreg sistem de învățământ devenind laboratorul principal pentru practicarea / exersarea acesteia, dar și un agent de integrare socială și un centru cultural al comunității.

O societate care posedă cultura toleranței va tinde mai mult spre a fi creativă și inovativă, deoarece este deschisă față de noi descoperiri, spre noi pătrunderi psihologice, îmbunătățind astfel experiența umană. O societate tolerantă este mai potrivită pentru a promova încrederea și colaborarea reciprocă iar promovarea culturii toleranței implică precizarea limitelor toleranței prin minimalizarea tendinței de absolutizare a acesteia ce ar putea conduce la expresii de intoleranță, prin decodificarea semnificației și înțelegerea corectă a toleranței ca responsabilitate, respect și umanism, care previne încălcarea limitelor toleranței ca răbdare. Intoleranța - antipod al toleranței, apare în interacțiuni comunicative agresive și poate fi recunoscută în plan intern la nivelul sistemului de valori individuale

prin atitudini de superioritate în raport cu ceilalți și în plan extern prin încălcarea evidentă sau subtilă a drepturilor și libertăților persoanei, serios impediment în construcția unei societăți tolerante.

Rezultatele investigației. Pornind de la semnificația noțiunii, descrisă în dicționare, menționăm că termenul provine din latinescul *tolerantia*, ceea ce înseamnă indulgență în privința ideilor sau îngăduință față de purtarea ei, este un termen social, etic și religios aplicabil unei colectivități sau unui individ, care definește respectul libertății altuia, al modului său de gândire și de comportare, precum și al opiniilor sale de orice natură (politice, religioase etc.). În cultura țărilor europene noțiunea „toleranță” este aplicată la începutul secolului al XVI-lea, în strânsă legătură cu gândirea umanistă, întruchipată în persoana lui Erasmus din Rotterdam, în efortul său de combatere a fanatismului religios. Alte personalități care au promovat consecvent atitudinea tolerantă, s-au manifestat în confruntarea cu alte opinii sau reprezentări asupra lumii au fost John Locke (1632-1704), Voltaire (1694-1778) și Gotthold Lessing (1729-1781). Lui Voltaire i se atribuie fraza, considerată deviza toleranței: „Je n’aime pas vos idées, mais je me battrais jusqu’à la mort pour que vous puissiez les exprimer” („Nu-mi plac ideile Dumneavoastră, dar voi lupta până la moarte pentru ca Dumneavoastră să le puteți exprima”). În drama „Nathan înțeleptul”, Lessing apără libertatea religioasă.

Cercetătorii în domeniu educației își conjugă eforturile pentru a demonstra că toleranța este o valoare univer-

sală și formă axiologică a conviețuirii umane, în același timp, este una din cele mai contradictorii valori ale lumii contemporane (interpretată ca răbdare și sacrificiu de sine) și descriu conținutul conștiinței, gândirii, acțiunii și mentalității tolerante, iar constituțiile statelor democratice moderne garantează diverse forme ale libertății individuale, și de grup, cum r fi: libertatea de opinie și cea religioasă. Toleranța este proclamată și în „Declarația Universală a Drepturilor Omului” din 1948 a Organizației Națiunilor Unite, art. 1 ne informează: „Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi; iar în art. 7 citim: „Toți oamenii sunt egali în fața legii și au, fără nici o deosebire, dreptul la o egală protecție a legii. Toți oamenii au dreptul la o protecție egală împotriva oricărei discriminări care ar viola prezenta declarație și împotriva oricărei provocări la o asemenea discriminare.¹ În așa mod, prin recunoașterea demnității inseparabile a tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și netransferabile constituie fundamentul libertății, dreptății și a păcii în lume iar ignorarea, și disprețuirea drepturilor omului au dus la acte de barbarie care revoltă conștiința omenirii. De aceea, una din caracteristicile societății moderne este pluralismul, precum și permanentul dialog între diverse convingeri spirituale, morale și religioase, pentru realizarea unei comunități în diversitate. În acest context putem vorbi și despre princi-

piul nediscriminării, inserat în toate tratatele și documentele internaționale de protecție a drepturilor omului. Universalitatea recunoașterii și apărării drepturilor omului impune în mod necesar aplicarea lor egală pentru toți indivizii. Tot aici putem menționa și art.14 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale care prevede: „exercitarea tuturor drepturilor și libertăților pe care acesta le recunoaște trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate etnică, avere, naștere sau orice altă situație. Și în țara noastră există o formă legală de a promova toleranța, expusă în Constituția Republicii Moldova, titlul II, Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale, art. 16, Egalitate: (2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.²

Rămâne doar de implementat pe deplin și corect aceste afirmații. Dacă dorim să construim o societate democratică și prosperă trebuie să dezvoltăm și cultura toleranței, nimeni nu s-a născut cu ură în suflet, chiar și cea mai crudă și haină persoană a avut un gram de bunătate, un bob de toleranță în suflet doar că el nu poate da roade, deoarece nimeni nu l-a dezvoltat/ îngrijit.

1 DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI din 10 decembrie 1948 EMITENT: ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE PUBLI-CAT IN: Brosura din 10 decembrie 1948.

2 Constituția Republicii Moldova, HCC nr. 36 din 5 decembrie 2013.

„Suntem diferiți și la fel în același timp, indiferent de rasă, sex, serviciu, opinie sau confesiune... Sunt sigură că binele învinge răul nu doar în basme, ci și în realitate. Dacă vrei să trăiești într-o lume frumoasă, cu oameni frumoși și să ai un viitor prosper, începe schimbarea de la tine”.³

Rolul primordial în cultivarea valorilor democratice revine sistemului de învățământ iar reforma educațională, printre alte obiective importante, trebuie să formeze comportamente și atitudini tolerante, pe baza cărora elevii/studentii să acționeze cu înțelegere și responsabilitate în diverse circumstanțe ale vieții. Noile educații, promovate cu insistență în ultimul timp, inclusiv grație inițiativei UNESCO, includ și educația pentru toleranță ca prioritate, paralel cu educația pentru pace și democrație, și educația pentru drepturile omului. Aceste componente însemnate ale educației axiologice au ca scop cunoașterea și respectarea valorilor fundamentale ale societății democratice, dezvoltarea conduitei participative la viața socială, cultivarea păcii și a toleranței etc. Cu certitudine că formarea culturii toleranței este destinată nu doar școlii, ci întregii societăți și începe din familie apoi grădiniță, școală, prieteni etc. Această problemă este una mondială/globală. Dezvoltarea unei societăți, cu adevărat tolerante, constituie un ideal educațional internațional. Instituția de învățământ este mica societate, unde ar fi bine să se conștientizeze fenomenul și să se învețe a se practica în multiple îm-

prejurări și relații. Sentimentul dat se dobândește prin educație, dar pentru aceasta avem nevoie de un arsenal impunător de cunoștințe și de formarea unei mentalități noi a întregii societăți. Este foarte important ca fiecare dintre noi să continue să dea un nou sens cuvântului toleranță și să înțeleagă că capacitatea fiecăruia de a recunoaște valoarea oricărei persoane reprezintă fundamentul etic al păcii, al securității și al dialogului intercultural.

Vrem sau nu, cultura toleranței afectează toate sferele vieții: la serviciu, când șeful niciodată nu ia decizii imediate când un subaltern a încălcat ceva, ci o lasă pe a 2-3 zi; în discuții, alungând iluzia ca tu ai fi deținătorul adevărului în ultima instanță; în instituții de învățământ, acceptând părerea oricărui elev și aprobând că și cadrul didactic uneori poate greși; în stat, când îți propui în mod conștient să respecti conducerea țării, chiar dacă ea mai face greșeli sau când ceva nu-ți convine, doar e aleasa nu numai de tine, ea e aleasă de majoritatea cetățenilor, care ar putea judeca lucrurile altfel.

Toleranța este abilitatea de a accepta diferența dintre noi și alții. Aceasta apare după ce au fost dezvoltate cu succes anumite calități: atașamentul, autocontrolul, perceperea suferinței, a durerii; când putem relaționa cu alții, simțindu-ne în siguranță, controlându-ne anxietatea; când, întâlnind situații și oameni noi, va concretiza capacitățile, nevoile și interesele celorlalți. Deosebirea este fundamentală din punct de vedere practic. A-ți explica înseamnă

a cunoaște condițiile în care o ființă reacționează într-un anumit fel, pe când a-l înțelege pe cel ce suferă înseamnă a încerca să-l alini, a lua măsuri pentru a face să iasă din acea stare. Dacă explicația este o reacție de natură pur intelectuală, înțelegerea este o reacție adaptată, complexă, a întregii noastre ființe, fată de altul.

Studiile din domeniul psihopedagogiei operează cu termenii toleranță activă, exprimată prin implicare în viața și acțiunile de realizare a intereselor altora; atitudini de cooperare și coparticipare; de respect și tendință binevoitoare de conviețuire. În acest context, este necesar să subliniem că semnificațiile enumerate descriu, în mod special, umanismul relațiilor sociale, manifestat prin dialog și înțelegere reciprocă, comunicare interpersonală constructivă. Sintagma toleranță pasivă semnifică partea dezavantajoasă a accepțiunilor toleranței – suportare, indulgență, acceptarea îndelungată a inconveniențelor etc. Formele vizate prezintă de fapt modelul toleranței pasive-active ce arată asupra valorizării toleranței în conduita activă după ce acestea sunt procesate prin conștiința tolerantă în plan pasiv.⁴

Pentru spațiul european cultura toleranței este deja dezvoltată în majoritatea țărilor. În Republica Moldova procesul este la început de cale deși există cetățeni binevoitori, fapt demonstrat și de modul de ajutorare a refugiaților în februarie 2022. Însuși cuvântul „toleranță” are aproape același sens în diferite limbi chiar dacă se scrie diferit: în engleză - willingness be tolerant; în franceză - o atitudine când o persoană gândește și acționează diferit decât tine însuși; în chineză, a fi magnific în relație cu ceilalți; în arabă - milă, răbdare, compasiune; în rusă - capacitatea de a accepta pe altul așa cum este. Nu e de mirare că a fost adoptată Declarația Principiilor Toleranței, aprobată de UNESCO, iar 16 noiembrie a devenit Ziua Internațională a Toleranței. La 31 decembrie 1999, Rusia a adoptat un plan de măsuri pentru formarea atitudinilor de conștiință tolerantă și prevenirea extremismului în societate. Cu regret însă n-o respectă și nici n-o aplică, mai mult ca atât nu acceptă nici promovarea culturii toleranței în țările CSI. Dar fără formarea culturii toleranței, mișcarea către o societate civilizată este imposibilă. Conform Declarației de principii privind toleranța aprobată de UNESCO, toleranța este o virtute care face posibilă atingerea păcii și contribuie la înlocuirea culturii războiului cu o cultură a păcii. Aceasta este afirmarea și recunoașterea diversității culturilor lumii contemporane, a formelor de auto-exprimare, și a modurilor de manifestare a individualității umane. Toleranța nu este decât începutul, prima etapă a unui

4 Lilia ȚURCAN (BALȚAT), Formarea toleranței pedagogice a cadrelor didactice, p. 23.

proces mai îndelungat, mai profund de dezvoltare a unei culturi a păcii. Este calitatea esențială minimală a unor relații sociale care refuză violența și constrângerea. În condițiile dezvoltării unei culturi a toleranței în rândul tinerilor poate fi urmărit procesul de realizare a unei serii de posibilități umane și sociale pozitive, inclusiv evoluția unei culturi a păcii, și conviețuirea comunităților care o integrează. Pentru a forma o societate tolerantă în RM a fost formată și acceptată o nouă disciplină: Educație pentru toleranță, în cadrul ariei curriculare: Discipline Socio-uman, introdusă în gimnaziu în 2015. Care va forma competența generală: competența socială de practicare a unui comportament și a unei atitudini tolerante. Ce presupune manifestarea spiritului toleranței și al culturii păcii precum și practicarea toleranței în relațiile cotidiene dintre elevi, profesori și părinți? La fel a fost introdusă și unitatea de curs: educația incluzivă în licee și colegii, revizuită și completată în 2017, aprobată prin Ordinul Ministerului Educației nr.125 din 07.03.2012. Inițial ca unitate de curs universitar: Educație incluzivă, destinată formării inițiale în învățământul superior la toate specialitățile domeniului de formare profesională 141 Educație și formarea profesorilor, apoi aplicată și în colegii. Printre obiective vizate găsim:

- Achiziționarea de cunoștințe și formarea capacității de orientare în nivelurile managementului educației incluzive, și de determinare a rolurilor și responsabilităților subiecților implicați în implementarea educației de calitate.

- Familiarizarea cu particularitățile de dezvoltare a copilului cu cerințe educaționale speciale și cu modalitățile de valorificare a acestora în procesul incluziunii.

- Formarea competențelor de identificare, proiectare și aplicare a celor mai adecvate tehnologii didactice în organizarea procesului educațional incluziv.⁵

La sigur, în ultimii ani, a crescut numărul copiilor cu cerințe educaționale speciale în școlile obișnuite, o categorie din care fac parte copiii cu dizabilități și cei cu dificultăți de învățare. Incluziunea lor în școlile obișnuite a fost o provocare în special pentru managerii instituției și cadrele didactice. Cel mai mare obstacol au fost unii părinți care se tem că educația copiilor lor va avea de suferit dacă în clasă cu ei se va afla un copil cu dizabilități. Chiar dacă datele recente arată că situația s-a îmbunătățit, mulți părinți și îngrijitori cred în continuare că copiii cu dizabilități ar trebui să rămână acasă, fără a primi o educație, sau să fie trimiși la o instituție rezidențială, sau la o școală specială. Astfel această frică continuă și o mare parte din școli încă n-au devenit acel loc unde copiii cei mai vulnerabili și excluși, mai ales cei cu dizabilități, să poată studia și socializa. Pe lângă persoanele cu dizabilități și cei cu dificultăți de învățare suferă și minoritățile etnice din RM de lipsa culturii toleranței a populației. Exemple sunt copiii romi, care sunt marginalizați în multe regiuni, dar, cu susținerea UNICEF, au fost incluși în procesul de școlarizare.

5 Unitate de curs: EDUCAȚIE INCLUZIVĂ, Ediție revăzută și completată, Chișinău, 2017.

UNICEF acționează pentru a se asigura că toți copiii frecventează școala și primesc o educație de calitate. Unele studii arată că: în timp ce ratele de frecvență a școlii sunt înalte atât la nivel primar, cât și la nivel gimnazial, copiii din mediul rural sunt mult mai predispuși decât ceilalți să lipsească de la ore, mai ales la vârsta gimnazială. La copiii de etnie romă, ratele de frecvență sunt mult mai reduse la toate nivelurile de învățământ. Unii copii nu sunt înmatriculați niciodată, alții merg la școală mai târziu decât ar trebui, iar alții o abandonează. În ultimul deceniu Moldova a investit masiv în reconstrucția și dezvoltarea grădinițelor pentru a asigura dreptul copiilor la educație timpurie. Cu suportul donatorilor externi, al parteneriatelor publice-private, autorităților locale și părinților, au fost construite și reparate 150 de grădinițe și centre comunitare în majoritatea localităților țării. Astăzi 84% din copiii cu vârsta de 3-6 ani frecventează grădinița, de două ori mai mult în comparație cu anul 2000. Copiii se bucură acum de condiții optime pentru dezvoltarea lor, grație educatorilor instruiți, jucăriilor stimulative și materiale pentru învățare. Dar mai sunt copii lipsiți de educație timpurie. Deși în Moldova există mai multe grădinițe ca acum 10 ani, o treime dintre copiii din mediul rural nu frecventează un program de dezvoltare timpurie, comparativ cu accesul universal la grădinițe în mediul urban. Copiii cu dizabilități, cei de etnie romă și din comunitățile rurale sunt cei mai dezavantajați.⁶

Cele menționate în studiu realizat de UNICEF demonstrează încă odată nivelul scăzut al culturii toleranței format la populația din RM. Totodată, atestăm o creștere masivă a toleranței impuse de război, care a trezit acel bob din omul cu suflet mare, care a condus la consolidarea societății. Posibil că pentru a trezi tot bunul și a demonstra capacități de afecțiune, și pentru a porni motorul pentru poporul nostru este necesară o situație critică. Ca exemplu: în perioada pandemiei „Covod-19” cu pași majori educația a trecut la alt nivel de predare, cu implicarea activă a TIC-ului, care până nu demult a fost categoric refuzată de unele cadre didactice ce considerau că tabla și creta este unica soluție ce dă rezultate, iar războiul din țara vecină a contribuit la dezvoltarea spiritului de toleranță.

Tendențele Republicii Moldova de integrare europeană prin aderarea la principiile Procesului de la Bologna, promovarea paradigmei educaționale postmoderne, ancorate în umanism și constructivism în abordarea educației determină necesitatea elaborării unei politici coerente în formarea inițială și trasarea unor strategii de renovare a curriculumului de formare a cadrelor didactice. Codul educației actualizează ideea privind importanța educației superioare în spiritul toleranței prin art. 75 Misiunea învățământului superior cu referire la păstrarea, dezvoltarea și promovarea valorilor naționale cultural-istorice în contextul diversității. Direcțiile de formare a cadrelor didactice din RM se asociază tendințelor generale euro-

6 <https://www.unicef.org/moldova/ce-facem/educa%C5%A3ie>

pene de promovare a calității educației superioare prin competențe, a învățării permanente, de diversificare a traseelor de formare profesională, de compatibilizare a programelor de studii, de promovare a programului individual de dezvoltare.⁷

Vorbind în termeni strict pedagogici, toleranța nu este un scop în sine, ci un mijloc, obiectivul educației în spiritul toleranței fiind: „a recunoaște și a respecta demnitatea și integritatea tuturor ființelor umane”. Pe când toleranța pedagogică poate fi interpretată ca o caracteristică integratoare a personalității ce determină potențialul său de a interacționa activ și pozitiv în situații problematice de criză pentru recuperarea echilibrului neuropsihologic și a adaptării eficiente, pentru neadmiterea confruntărilor și pentru dezvoltarea unui sistem de raporturi sociale constructive cu sine și cu alții.

Educația pentru toleranță este lansată la nivelul UNESCO ca răspuns la problematica specifică, constituind un imperativ al lumii contemporane. Iar Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020” proiectează obiective specifice educației pentru toleranță: asigurarea unui mediu școlar protectiv, capabil să prevină violența față de copii și să intervină prompt pentru identificarea, referirea și asistența copiilor victime ale violenței; dezvoltarea și implementarea politicilor de protecție a copilului; elaborarea suportului metodologic și completarea curriculumului de formare inițială și conti-

nuă a cadrelor didactice referitor la organizarea instituțională și intervenția lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copiilor; instruirea cadrelor didactice și manageriale pentru prevenirea violenței față de copii și integrarea politicilor de protecție a copilului în demersul educațional; dezvoltarea capacităților organelor abilitate cu inspecția școlară în monitorizarea și raportarea situației privind cazurile de violență asupra copilului; împuternicirea copiilor, părinților și membrilor comunității să recunoască, să prevină și să raporteze cazurile de violență asupra copilului.⁸

Evoluția actuală a societății este caracterizată de diferite procese, printre care menționăm: globalizarea, informatizarea, pe de o parte și de aprofundarea continuă a crizei spirituale de dezintegrare morală a personalității umane, pe de altă parte. Pe când orientările valorice ale tinerei generații oscilează între consumul excesiv de valori și nevoia de a produce valori, posibilă doar în contextul unității prin diversitate pentru a atinge valorile culturii toleranței, evocate prin orientare spre transcendență și interacțiuni productive/constructive în condițiile pluralismului codurilor de existență umană.

În concluzie putem afirma că toleranța e grația minții, este antonimul violenței. Dacă vrem să depășim stadiul omului de piatră, trebuie să însușim cu răbdare această artă și atunci vom dezvolta o societate cu un grad înalt

7 Lilia ȚURCAN (BALȚAT), Formarea toleranței pedagogice a cadrelor didactice, p. 45.

8 Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”.

al culturii toleranței. Toleranța personală se bazează pe semnificații interne și înțelegerea valorii de a oferi altora dreptul de a-și realiza propriul potențial în orice mod ales și respectul pentru această alegere. Această caracteristică internă este regulatorul în construcția relațiilor sociale, dar în același timp este un indicator de diagnostic al mediului în care o persoană a fost crescută. Formarea toleranței în societate este condiția dezvoltării acestei calități și a capacității de a avea o viziune largă asupra lumii. Din toleranța personală se maturizează toleranța socială, care caracterizează nu atât atitudinea persoanei în sine față de un fenomen, cât sistemul de comportament și stabilirea relațiilor sociale, conservând echilibrul social. Principala garanție a existenței pașnice și a dezvoltării confortabile pentru fiecare ființă individuală este a fi într-o societate tolerantă, iar menținerea unui nivel decent de

acceptare a diferiților oameni este preocuparea fiecărei persoane mature, demonstrând astfel propria toleranță socială. Din strategia de a construi contacte sociale, ei împărtășesc aspectele morale și etice ale toleranței.

Toleranța și bazele ei n-au fost inventate artificial, ea au apărut odată cu formarea societății, a valorilor și priorităților acesteia. Pe baza celor mai importante puncte care nu necesită definirea și explicarea importanței lor, sunt evidențiate criteriile incluse în toleranță. Aceste criterii pentru formarea culturii toleranței sunt valori intrinseci incontestabile în orice colț al lumii și pentru orice persoană. Este vorba despre viață, sănătate, libertate, familie. Devenind valori interne ale fiecărei persoane și valori sociale, ele reprezintă fundamentul unificator în care toate diferențele dispar. Și dacă dorim ca libertatea noastră să fie respectată, atunci nu vom încălca pe cea a altora.

BIBLIOGRAFIE

1. Angela CUCER, UNELE ASPECTE ALE TOLERANȚEI UMANE, Institutul de Științe ale Educației, Univers Pedagogic Nr. 1 (65) 2020CZU: 37.01.
2. Dicționarul explicativ al limbii române. Ediție revăzută și adăugită. București: Editura „Univers Enciclopedic Gold”, 2016.
3. Educație incluzivă: Unitate de curs / Balan Vera, Bortă Liliana, Botnari Valentina; Min. Educației, Culturii și Cercetării al Republică Moldova, Chișinău: 2017, Tipografia Bons Offices.
4. Educarea în spiritul toleranței. Materiale de reper în ajutorul cadrelor didactice în învățământul preuniversitar / UNESCO. Chișinău: Gunivas, 2004.
5. Oficiul Avocatului Poporului, GHIDUL TÎNĂRULUI TOLERANT, Chișinău, 2014.
6. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”, Publicat : 21.11.2014 în Monitorul Oficial Nr. 345-351.
7. Lilia ȚURCAN (BALȚAT), FORMAREA TOLERANȚEI PEDAGOGICE A CADRELOR DIDACTICE, Teză de doctor în științe pedagogice, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Chișinău, 2015. C.Z.U: 378 (043.3).

8. <https://www.unicef.org/moldova/comunicate-de-pres%C4%83/acces-la-educa%C8%9Bie-pentru-copiii-romi> (accesat la 12. 06.2022).

9. <https://www.unicef.org/moldova/ce-facem/educa%C5%A3ie> (accesat la 12.06.2022).

Prezentat: 7 septembrie 2022.

E-mail: ludmilacuroz@gmail.com